



ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՐԻ ԱՌԱՋԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻԱ ԸԱԲԱԹ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1860

ԹԻՒ 636

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՌՆԻԱ • 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

Վարչախոյի մէջ եղած խորհրդակցութեան արդեանցը վրայջոք տեղեկութիւններ հրատարակուեցան, որոնք ընդհանրապէս ճիշտ և հիմնաւոր կը լինեն: Կր հաստատեն թէ Վստրիան չէ կրցեր համարել Ռուսիոյ և Բուսիոյ կառավարութիւնները որպէս զի յանձնառու ըլլան զինուորորութեամբ պաշտպանելու զինքը ի գիպուածի որ ձախորդ վախճան մը ունենայ Սարտենիոյ գէմ պատերազմը՝ զոր միայն ունի կը պատրաստուի ընելու:

Նիշեալ մեծ տերութեանց բացառական արտասխանը՝ բնականապէս Վստրիոյ գիտաւորութիւնը փոխեց ի մասին շուտափոյթ յարձակման մը ընդդէմ ինչմանթի կառավարութեան: Ուստի Վստրիոյ տերութեան հրատարակուեցաւ պատերազմի մը երկիւղը ու Վստրիոյ ընդհանուր խաղաղութեան վերաբերեալ փոխութեան միայն որ հասարակութեան մէջ մասին վրայ տիրած էր, բոլորովին փարատեցաւ. հետևաբար երջանիկ Իտալիան կրնայ համարձակուիլ յառաջ տանել իւր ազատութեան և անկախութեան մեծ գործը, մինչև որ ժամանակը հասնի ի կատար հասցնելու և պատկը զայն՝ միտադրութեամբ չլուծի և Վենետիկի նահապետը ընդ միւս մեծ մասն թերակղզւոյն, որ այս օրուան օրս Սարտենիոյ Վիքթոր Լամանուէլի հապտեմբեր, կամ լատ. ևս է ըսել Իտալիոյ թագաւորին իշխանութեանը կը գտնուի:

Ստորոք Սեմին Բրիտանիոյ արտաքին գործից տեսչը, լորտ Դոն Ռասել, պաշտօնական նամակ մը գրեց Վստրիոյ Վեդլիոյ գեղարարին որուն կը ծանուցանէ, հրաւիրելով որ ինքն ալ Սարտենիոյ գահաձիւն իմացնէ, թէ Սեմին Բրիտանիոյ կառավարութիւնը քաջ ծանուցելով իրաւունքը՝ զոր իտալացի ժողովուրդները ունին ապստամբելու իրենց կառավարութեանցը դէմ, չը կրնար՝ ըստ օրինակի միւս մեծ տերութեանց, պախտաբար Վիքթոր Լամանուէլ թագաւորին վեհաժողովին ընթացքը, որով նպատաստւոյց և գործակից կըլլայ յիշեալ ժողովոյց ազատութեանը:

Այս նամակը, որուն նշանաւոր կտորները տաւրիկայ թուոյս մէջ հրատարակուած են, մեծ տպաւորութիւն ըրաւ Վստրիոյ քաղաքագէտ անձանց վրայ, ու բարոյական հզօր քաջալերութիւն մըն է Սարտենիոյ կառավարութեանը. որուն քովն Վաղիան և Ռուսիան արժան համարեցին իրենց գեղարարները կանչելու ու Բուսիոյ հապ համարեցաւ իւր գագաթնութիւնը յայտնելու, երբ ընդհին զյարձակումը Սարտենիոյ զօրաց Վաղիի երկրին և պապական վիճակաց մէջ:

Վեդլիոյ կառավարութիւնը ներկայ տարւոյս օգոստոսի 19-31 ամսամիջում նամակ մը գրած է Սարտենիոյ գահաձիւն, որուն իմաստը հակառակին է պաշտօնական գրութեան որուն վրայջոք կը խօսինք: Վստրիոյ ամենայնիւ այս երկու հակառակ հերոսութեանց նպատակը մի և նոյնն է, զոր պիտի բացատրենք: Վեդլիոյ կառավարութիւնը որ բոլորով սրտիւ կը փափաքի և կուզէ Իտալիոյ միաւորութիւնը, այն ժամանակը վախճանելով որ չըլլայ թէ Վստրիոյ գահաձիւն ստիպուելով տարաժամ յարձակում մը ընելու ընդդէմ չլուծի և Վենետիկի, վտանգի մէջ ձգէ Իտա-

լիոյ ազատութիւնը, խիստ նամակ մը գրեց բարեկամական նպատակաւ: Իսկ այժմ որ մեծ տերութիւններէն ոմանք իրենց գեղարարները կանչեցին Վստրիոյն, ուր տեղ բողոքանաց գրութիւններ հասան ուրիշ զանազան տերութեանց կողմէն, այժմ կըսենք, Վեդլիոյ կառավարութիւնը վախճանելով որ չըլլայ թէ Վստրիոյ գահաձիւն վճատելով արգելուի իւր ընթացքին մէջ, փութապա իւր զգացմանց բարոյական օգնութիւնը հասցնել անոր: Ռուսիան ինչպէս վերը ըսինք, այս երկու հակառակ նամակաց նպատակը մի և նոյնն է, որքինքն Իտալիան թերակղզւոյն միաւորութիւնը:

Սարտենիոյ զօրաբանակը ընդ հրամանատարութեամբ Վիքթոր Լամանուէլ թագաւորին մեծ ու փառաւոր յաղթութիւն մը ըրաւ, Վաղի քաղաքին առջև, ի վերայ զօրաց Վաղիի թագաւորին. որոցմէ 11,000 զինուորէն աւելի գերի բռնուեցան և բազմաթիւ թնդանութիւն և պատերազմական պաշարներ Սարտենիոյ զօրաց ձեռքը անցան:

Վաղիի Սարտենիոյ Վեդլիոյ թագաւորը իւր մնացեալ սակաւութիւնը զօրքով կայեթաւարութեամբ քաղաքը ապստանուած է, ուր անշուշտ պիտի չընայ երկար ժամանակ զիմանալ, քանզի այս քաղաքը ամեն կողմէն պաշարուած է բաց ի ծովու կողմէն:

Վաղիոյ նուազագոյն կայեթաւարին նաւահանգիստը կը գտնուի միշտ ի պաշտպանութիւն անձին Վաղիի թագաւորին և թագաւորական գերբաւարանին: Վեդլիոյ ըրոց նայելով՝ նորին վեհափառութիւնը, զինի խորհրդակցելոյ գաղղիական նաւատորմին հրամանատարին հետ, կը պատրաստուի եղբ մեկնելու:

Վեդլիոյ յաղթութեանէ ետեւ, Վիքթոր Լամանուէլ թագաւորը փառաւոր հանգիստ մտնէ ի Վաղի. ուր զմեծ ջերմութեամբ թեմաք և սիրով ընդունուեց ըրոր հասարակութիւնը:

Վեդլիոյ Սիկիլիոյ վերջացեալ թագաւորութեան ցամաք երկրին նահապետաց ազգային ժողովները քաջալերութեամբ յայտնեցին իրենց հաւանութիւնը ի մասին միաւորութեան ընդ Սարտենիոյ տերութեան: Վիտաւորութեան համար արուած քուէից թիւը 1 միլիոն 310 հազար 266ի հասեր է. իսկ ընդդէմ միաւորութեան եղած քուէները 10 հազար 12ի հասեր է: Վիտաւորութեան այս վախճանը հրապարակական ուրախութիւն յայտարարութիւններով տոնախմբուեց Վաղիի մէջ:

Չնամանակ հասած վեդլիոյ լուրերը կը ծանուցանեն թէ հինգ ժամանակ ճակատամարտութեանէ ետեւ, գաղղիացի և անգղիացի զօրութիւնները Վաղիի բերդերուն տիրեցին և կատարեալ ու փառաւոր յաղթութիւն ըրեր են:

Այս գեղքին ետեւ, Չինաց կայսրը հրաման տուեց իւր պաշտօնէից որ շուտով հաշտութիւն ընեն և Վեդլիոյց ու Վաղիոյց ամեն պահանջները ընդունին: Վստրիոյ ըստ ամենայնի երկմանց, քիչ ժամանակուան մէջ հաշտութեան գաղափարութիւն մի պիտի ստորագրուի, որ անտարակոյս նպատակաւ պիտի ըլլայ յիշեալ երկու մեծ տերութեան ամեն կերպ օգտիցը:

Ի յետոյն օրագրութիւնները կը հրատարակեն թէ Վստրիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէաց տը Ռեքսէրը կոմսը հարկ համարեց և բացատրու-

թիւններ տալ օտար տերութեանց քով եւ զաւթ Վստրիոյ գեղարարացը ի մասին Վարչաւիպի խորհրդակցութեան:

Այս բացատրութեանց համեմատ, Վստրիան հետեալ երեք խնդիրները առաջարկեց Ռուսիոյ և Բուսիոյ տերութեանց:

Ռուսիան և Բուսիան արգելու պիտի ընդգուցեն իտալիոյ մէջ պատահած և պատահելի քաղաքական գործերը:

Վեդլիոյ Վստրիոյ գէմ յարձակելու ըլլայ Սարտենիոյ՝ օգնականութեամբ ուրիշ մեծ տերութեան մը, ինչ ընթացք պիտի բռնեն Բուսիան և Ռուսիան:

Վեդլիոյ նոր պատերազմ մը հրատարակուելու ըլլայ և տարածուի Վեդլիոյ Վաղիի Վաղիի երկրը, ինչ պիտի ընէ Բուսիան:

Կըսեն թէ տը Ռեքսէրը կոմսը չընարեալ ծանուցալի մը պիտի յուզարկէ օտար տերութեանց քով եղած Վստրիոյ գեղարարաց, տեղեկութիւններ տալով անոնց ի վերայ որոշմանց որ տեղի ունեցան Վարչաւիպի խորհրդակցութեան մէջ՝ սկսածմէ յիշեալ երկ խնդրոց:

Սեմին Բրիտանիոյ պաշտօնէից ժողովին նախագահը մեծանուն լորտ Վեդլիոյ Վաղի քաղաքը գտնուած ժամանակը բարեպատեհ առիթներ ունեցաւ զանազան ատենախօսութիւններ ընելու. բայց Վաղիի քաղաքականութեան վրայջոք միայն անգամ մը անկախութիւն ըրաւ. որուն վրայ մեր ընթերցողաց ծանր ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք: Վաղիի Վաղի մեծ մեծութեան խօսքերը:

Ռուս բաւականին բարեբաղդ եղանք, յարգոյ Տեաք, և յաջողեցանք նպատաստուոյց ըլլալ քաղաքական ազատութեան յառաջագիւլութեանը ուրիշ երկիրներու մէջ, որոնք մեր կառավարութեան ներքեւ չեն: (Օտախհարութիւնք): Այս քանը ըրինք ոչ թէ հրամաններ տալով, ոչ թէ զինուորորութեամբ միջամտելով, և ոչ թէ բռնի կերպիւ ստիպելով զօրութիւնները որոնք տակաւին պատրաստուած չեն, քաղաքական յատուկ նորոգութիւններ հաստատելու իրենց բարօրութեանը համար, ոչ, այսպէս չըրինք. այլ ձեռն օգնականութեան կարիւրացինք անոնց՝ որոնք կախատէին իրենց ազատութիւնը ձեռք բերելու, և նպատաստուոյց եղանք՝ ուրիշ երկիրներու մէջ, յառաջագիւլութեանց այն քաղաքական ազատութեան, զոր բարեբաղդաբար կը վայելէ մեր երկրին մէջ, (Օտախհարութիւնք): Այս կերպիւ: Վեդլիոյ մէջ գործակից եղանք հաստատութեան պիտի կառավարական զրոյթեան մը, որ երջանիկ ըրաւ այս երկիրը՝ աշխարհի մէջ գտնուած որ և իցէ երկրէն աւելի: Այս օրինակ վարուելով, օգնական եղանք Սարտենիոյց և Վեդլիոյց այն կարող ըլլան մեր սահմանադրութեան ընդհանուր սկզբունքներէն օրինակուած սահմանադրութիւններ ձեռք բերելու, որոնք յիշեալ երկիրներուն՝ բարօրութիւնը մեծապէս աւելցուցին:

Կըսենքմէ Վաղի որ հարաւային Վեդլիոյ ուրիշ մեծ մասին մէջ փոփոխութիւններ կըլլան: Այս փոփոխութիւնները քաղաքացիական թէ, կարող պիտի ըլլան հաստատուել Իտալիոյ մէջ այնպիսի գրութիւն մը, որ նոյնպիսի օգտակար պիտի ըլլայ Իտալացոց բարեբաւարութեանը: Որչափ որ հակառակ էր, նախընթացք կա-

առաջարկութեանց ոմանց : (Օտարահարութեանը) Բայց , յարգոյ Տեառք , մեր գաղանակութիւնը կ'ամփոփուի միայն 'ի յայտարարութիւն գաղափարաց մերոց , թող յտարվ որ նոյն խի ի տալացիները իրենց գործքը տեսնեն . և յուրիշ բան չեմք յուսար և չեմք փափաքիր : Բայց միայն որ յուրիշ տէրութիւններն ալ մեր օրինակին հետեւին . և իտալիայ ժողովուրդները՝ որոնք բնութեան անհասկ ձիւքերովը զարգարուած են , ազատ թող տրուին միշտ կարգադրելու իրենց գործքերը այնպիսի կերպիւ , որ աւելի յարմար կերեւի իրենց վասն բարօրութեան և երջանկութեան իւրեանց :

Յարգոյ Տեառք , ձեր ուղերձին մէջ զրուցած էիք թէ կառավարութեան խնամոց շնորհիւ օտար երկիրներ գտնուող մեր հայրենակիցները միշտ և հանապազ կը վայելեն զպաշտպանութիւնը (նշողոյ) որուն բնակիչները միշտ յարգութիւն կը մատուցանեն օրինաց , (որուն ժողովուրդը երբ օտար երկիր կը գտնուի ուրիշ բանի չհետեւի . այլ միայն զբաղեալ է առեւտրական գործքերով և գիտութեան կամ զբոսանաց վերաբերեալ առարկաներով , շերտք զսահմանելով գաւազնութեանց և ապստամբական գաղտնի միաբանութեանց : Այսպիսի տէրութիւն մը , կրնամ , պէտք է որ ամեն տեղ յարգութիւն տեսնէ յանձն իւր հպատակաց : Իսկ ներքին բարեկարգութեան մասին , որուն հաստատուն պահուելուն համար շնորհակալ կըլլաք մեզ , այս բանը՝ գործադրական իշխանութեան գլխաւոր պարտաւորութիւններէն մէկն է . Բայց բարեբաղդաբար , (նշողոյ մէջ) կառավարութեան այս պարտքը դիւրին է և իւր աշխատութիւնը թեթեւացած է ժողովրդեան խոհեմութեամբը : (Օտարահարութեանը) (նշողոյ) Գղիացի ազգին բնակարանութեան յայտարար նըշանը՝ (որ զարմանք կըպատճառէ օտարականաց եկելոց առ մեզ) հազուադէպ կերպն է որով անգղիացի ժողովուրդը ինքնիրեն կը հրամայէ : Երբ բարեկարգութեան այս հաստատուն պահուելու նոյն իսկ ժողովուրդէն և յայտարարութեան օրինաց՝ հասարակաց անդորրութեան աւանդներ լաւ երաշխաւորութիւնը են , և կը կողմեն տարրական սկզբունքը , որոց վրայ հիմնեալ է մեր երկրին յառաջագնաց յաջողութիւնը :

'ի մասին վաճառականութեան և զանազան արուեստից : Բայց յայտմանէ ամենէն բարեբաղդեղեղութիւնը այն է , յարգոյ Տեառք , որ ամեն օր ևս քան զէս կը սեղմուին սիրալիր զգացմանց կապերը . որոնք կը միտարեն և որոնք պիտի չգաղարին երբէք միաւորելու իրարու հետ զվեհապետը և հպատակները իւր տէրութեան : (Օտարահարութեանը) :

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մօտերս , այս անուամբ ընկերութիւն մը հաստատուել է 'ի Կոստանդնուպօլիս 'ի նպատակարարութեամբ անգամաց ընդհանուր Հայոց ազգիս առանց խտրութեան կրօնի , այսինքն առանց բացառութեան հռոմէական և բողոքական անդամաց ' զգին :

Այսպիսի մարդասիրական գովելի և աստուածահաճոյ նպատակաւ հաստատուել ընկերութիւն մի անշուշտ կարօտ չէ ջատագովութեան օր և իրէ լրագրի մը . քանզի անոր նպատակը՝ իւր ամենէն հզօր ջատագովութիւնն է . ուստի յուսմամբ թէ ջերմեռանդ և համակրական սիրով պիտի ընդունուի Հայոց ազգին ընդհանրութեան և իւրաքանչիւրը ըստ իւր կարեաց , յօժարած սրտիւ գործակից և նպատաւատոյց պիտի ըլլայ նորահաստատ բարեգործական ' ընկերութեանը . որ իրիտ օգտակար և մեծամեծ ծառայութիւններ կրնայ մատուցանել անգործ և անտէրունչ ազգայնոց :

Հայտնի է ամենուն , թէ յայս բարեգործական ' ընկերութեան նպատակը որչափ որ ազգօգիւտ և վեհանձնական է , նոյնչափ անոր գործադրութիւնը դժուար և տաժանելի է . սակայն աշխատութիւնը յաղթող է ամենայնի . և ակնկալութիւնն մեծ է անոր բանիրուն հիմնադրած վրայ , որ են Ս . Լիւթման և Յովսէփ Շիշմանեան արժանաշարք ուսումնական անձինքը . ու տարակոյս չունիմք թէ անոնց՝ յարատեւ ջանքերը , փորձաւորութեամբը և խոհական առաջնորդութեամբը , յիշեալ ընկերութիւնը յառաջագնաց պիտի ծաղկի և իւր արդիւնաւոր վիճակնը՝ քիչ կամ չատ , ձեռք պիտի բերէ :

Կաւարակ ընկերութեանը փայտք . զորս յիշեալ մե-

ծարգոյ հիմնադիրները հրատարակել տուած են Մարտի 27 թուոյն մէջ . որ Բարեգործական ' ընկերութեան նպատակը կընէ՝ Ազգին օրը , անտէր ու չքաւոր տղաքը երկրագործութեւն արուեստից զբաղեցնելը :

'Երկու պէս գիտութեան արժանի է թէ ընկերութեան առաջարկութիւնը ոչ 'ի հռոմէական հայոց առ ի ուսումնորդական եղան է և ոչ 'ի ուսումնորդականաց առ հռոմէականս . Վասն զի՝ այս ' ընկերութեան հիմնադիրները հայ են միայն և իրենց կրօնական պարտքը ու խորհմանքին հաշիւը իրենց ' խոստ ծոյն տալէն վերջը , Եկեղեցիէ գուրս ամենին կրօնքի խնդիր և խտիր չեն յարուցանել , իրենք ազգի համազված են , թէ ասկէ վերջը Ազգին մէջ եղած կըրօնական բաժանմունքները կան , և պիտի մնան անոր համար ալ անկարելի միութեան խնդիրը յարուցանելու : ոչ կամք և ոչ փափաք ունին ' յայց իրենց համար սուրբ սկզբունք մըն է :

ԸՕԳՈՒԹԻՒՆԸ

և որբաղան պարտք մըն է առ նոյն Ազգը

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր համար ալ , յարգոյ խմբագիր , այս ' ընկերութեան հիմնադիրքը ոչ երկու , երեք տարեկամ յիսուն հոգի են , այլ Ազգին , այն ամեն անհատներն են որ առանց կրօնի ' խտրութեան , կուգան կը միանան բարեգործ մը ընկերութեան , հաց ծարելու Ազգին անօթի դաւ կրնելուն , հայր ծարելու որբերուն , մոքի , սընունդ ծարելու աղէտներուն , լապաղոյ մը անտէրներուն :

Աստի այսպիսի նպատակ ունեցող գործի մը առջև , մեր և մեր բոլոր ընկերներուն փափաքը այն է որ լուեն ամեն տեսակ բեմի վեճեր և բաժանման առիթներ , վասն զի՝ մերջանուն ալ կրօնական կոիւններուն մէջ նաեւ՝ իմաստուն բարեգործութիւնը քարոզված է միշտ անխտիր ամեն քրիստոնեայ բեմերուն վրայէն :

Իսկ ձեր վերջի գիտողութեան սա կը պատասխանենք :

Սեծ նախատինք բրած ' կրկայնիք ' Բիւստոնութեան և ընդհանուր ' Ազգին և ծառայող մը տուած կըլլայինք անխտիր ամեն եկեղեցականաց , իրենց մէկ քանին սխալմանցը

ԲԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

Լիւթմանի մէջ Ս . Լիւթմանի : (1)

(Երբեմնիւն և վերջ :)

Հարկ չէ ստել զի որ խօսեցաւ ընդ երկար յայտման առաջին ծառի իւրում և 'ի յաջորդեալ քանի մի նուագս առանց յայտնելոյ զիմաստ ինչ ամբողջ յայտ արար միայն զանտիգեկութիւն իւր ուսման և հրահանգութեան գրոց , ուստի զարմանամք յիւրաքի զի ընդէր այսպիսի անհմուտ վարդապետք մեր (յորոց չեն սակաւք) որ զխրեն ամենին հանձարել բան ինչ խելացի՝ ոչ բոտ պատշաճի խոնարհին գէթ հեղինակութեան իմաստուն վարդապետաց մերոց որք անշուշտ գրեալ են քարոզոյ 'ի վերայ ամենայն նիւթոց , և այսինքն կամ ուսեալ 'ի բերան 'ի գրուածոց նոցա աստացեն 'կամ օրինակեալ 'ի վերայ թղթոյ վերձանիցեն զայն անխալ եթէ միտք քարոզելոյ է 'ի շինութիւն ժողովրդեան և ոչ վասն փառաց անձին : Մանաւանդ զի առնետեանէլ յանպարտստից չէ ձիւք հասարակաց , և 'ի կեանս մեր միում և եթ օրինակի հանդիպեցաք 'ի քարոզաց մերոց որում աղողերն բաւական կատարելութեամբ , այն է 'ի վեր անդր յիշեալ տաղանդաւոր Մանուկեան մեր ճուղայու ամենապատիւ Տէր Թադէոս Աբէ Եպիսկոպոս :

Սի 'ի հանապազ տրամադիւն նիւթոց՝ ազգին է ընդհանուր անկրթութիւն հոգեւորականաց մերոց . զորս ընդ անձեւն հաս իսկ 'հանգաման

նոր մերովք չէ այնքան անհնարին՝ որպէս կարծի , 'ի լաւ շանդը ամեն , եթէ փոյթ կարեւոր տարրքի . Օտարագոյն հովուի մերում պատկանի այս հոգածութիւն . և ակնունիմք զի այժմեան բազմահանձար և Ազգասէր Կաթողիկոսն մեր Տէր Մատթէոս բարեհաճեցի առնել անօրէնութիւն իմն որով փոխեցի միանգամայն կերպս ան նոյն : Չէ դժուարին հաստատել ամենայն ուրեք զկարգ ուր քահանայացուք կամ վարդապետացուք ընկալցին զհարկաւոր ուսմանս նախ քան արժանի դատելն ձեռնադրութեան : 'ի գատարակութիւն նոցա չպիտի 'համալսարան մեծ ամենայն մակայութեանց և արհեստից : Ըստ է զի ուսցին նախ ու զիւր խօսել և գրել ի ձեռն ամենապարզ արհեստին 'Բերականուրութեան , որով և հասու ընկել իմաստից մատնադրութեանց ազգին , ընդ սր և ուսանել գտնէ զհաւատոս 'Քրիստոսի զոր յանձն առնուն ուսուցանել ժողովրդեան , զտահմանադրութիւն եկեղեցւոյ , և զամենայն պատկանելիս սրբազան պաշտաման իւրեանց : 'Եւ այս ուսմանս պէտք չեն և սեղապրոյի Յուստոցուք զի որպէս բազումք են անդ յիշմամբին , նոյն և յամենայն քաղաքս վիճակոց Սրբոյ 'Թոռոյն , գտանի դէթ միակ որ 'ի կարգաւորաց որոյ աշակերտեալ իցէ ուսմանց , և կարող լիցի գիւրեալ ուսուցանել զնոյն քանի մի պատանեկաց որ հակամարտ իցեն մտանել 'ի կարգ եկեղեցականաց , Չպակասի նոցա ժամանակ որ զօրն ուղղին կոյ յանդգբաղ ձեռս նոցա , 'ի վարժապետել սակաւաւք , թող անջնջել լիցի օրէնք առ եպիսկոպոսնս մի՛ գնել զձեռն ի վերայ այն որ չիցէ բարեպէս վճարեալ զքննութիւն իւր յուսմանս այդո-

սիկ և տարեալ վկայագիր 'ի քննաց ոմանց որ կարգիցին յատկապէս առ ոյն պէտ : Այս կաւուն պահի անխտոր յաշխարհային իրս առ ամենայն հետամուտ չք պաշտօնատուրութեան , ապա էր ոչ 'ի ճահագոյն խնդիր հոգեւորականաց : Մինչև հանցին 'ի գլուխ խոնարհ այս ակնադրութիւնք՝ մեր , զորոյ խուզեն և խօսակցին ազգայինք ամենայն ուրեք յամենայն շրջանի , թերևս հեզոց և խաղաղասիրաց խնդամ վրէպեցի նուագ յարգիւնս շածեցոյ գլխադար պատկանելի խրատ սրբադնականտար Վեհութեանորա . "ատուիլեմ և ժողովրդականաց դասուհնազանդ և հպատակ 'կալ հոգեկեցոյց վարդապետութեանց և Ստուածաւանդ պատուիրանաց Սուրբ Գրոց զորս հոգեւոր հովիւք ձեր բարոյն ձեզ , և մի յորդունայն վիճաբանական լինել և մերժել զ'ստուածատուր պատգամն . քանզի և զանհնազանդս պարտաւորէ 'Ստուած որպէս Վրբ ասեն :

Հաւատարմեմք զի անկրթութիւն հոգեւորականաց մերոց է գլխաւոր պատճառ այն զի յաշխարհի որս գնան 'ի հօտէ նոցա պաշտօնէից 'Պապին՝ որք ցանց 'ի ձեռն լարեալ աչքօք՝ կան 'ի դարանի ևս և յամեն ընդծով և ընդ ցամաք առնել եկամուտ մի . և յորժամ լինիցի առնեն զնա որդի գեհնէն կրկին ևս քան զինքեանս" : Տէս զի և 'ի Հայ քահանայս նոցա է 'ի հասարակ քաջ դպրութիւն Գրոց և ամենայն հրահանգ՝ զոր և զամենայն պարտաւորապաշտաճն հրութեամբ նուիրեալ են 'ի քաջա ահեղ Սրբութեան Հռովմայ :

Ոչպէ ընդ վերոյն առաջարկեալ նախապատրաստութեանց պարզայն կարեւոր ուսման

Համար՝ բոլոր եկեղեցական մարմինը եթէ ուզէինք ՚ի բաց մերժել : Քահանան, առաքելաց յաջորդը, Քրիստոսի փոխանորդը, երբ իր պաշտօնը արժանապէս կը կատարէ, հրեշտակ մըն է մեզի համար : Եւ երբ ինք սերը սիրտը, խաղաղութիւնը բերանը, գիտութիւնը ծակատը կու գայ մեզի և մեր սուրբ գործին օգնութեան ձեռք կը կարկառէ, մենք այդ ձեռքը յորդանօր մեր ծակատը կը տանիմք : Ասան զի՞նք մենք հաւատացիր ենք միամիտ արտիւ թէ, ընդհանուր Ղզգին զանազան եկեղեցականքը ազգի համադրած են որ իրենց ժողովրդաց սիրելիքն պատկառելի ըլլալու համար, իրենց երկնաւոր վարդապետին հրամանը պէտք է անհրաժեշտ կատարեն « Զրաքը աշտանակի վրայ հանելով և ոչ գրուանի տակ ծածկելով » :

Ինքուենցեք, յարգոյ խմբագիր, մեր յարգանաց հաւատարմք :

Մ. Աշխն. Յովսէփ Ընդհան :

Հաւատարմի նշանաւոր կտորները Լորտ Ղոնն Ոստէլին պաշտօնական նամակին, զոր գրած է Դուրիսիոյ Նիգղիոյ դեսպանին, և որուն վրայ զք՝ յիշատակութիւն ըրած էմք մեր Քաղաքական Տեսութեանը մէջ :

« Լաւրոպոյի զխառն տէրութիւնները, ինչպէս կերէի, սաստիկ կերպիւ մերժեցին՝ և պախարակեցին Սարտենիոյ թագաւորին վերջին գործողութիւնները :

Երբոր իմացուեցաւ թէ Չիտլիոյ զօրավարին բանակը քահանայեպետական երկրին վերայ յարձակէ, Դաղդիոյ կայսրը իւր գեներալներէն Դուրիսիոյն, յայտնելով միանգամայն թէ կայսերական կառավարութիւնը դժգոհ է հռոմէական վիճակները կոխուելուն վրայ : Մի և նոյն ժամանակին Ռուսաց կայսրը իւր արտաքին տեսչի յայտնեց, կըսեն, երբոր իմացաւ թէ Սարտենիոյ թագաւորին զօրաբանակը Լաւրոպոյի երկիրը մտնէ, և իւր դեսպանը կանչեց Դուրիսիոյն : Բրուսիոյ խնամակալ իշխանը ևս հարկաւոր դատեցաւ իւր սաստիկ տհաճութիւնը յայտնելու բայց արժան չհամարեցաւ իւր դեսպանը Դուրիսիոյն ետ կանչելու :

Եւ ինչ որոյն վրայօք Մեծին Բրտանիոյ կա-

ցըք, հարկաւոր է նաեւ՝ որոյ խնդրակը են կրօնաւորութեան, կրթել զանձինս յեղանակս ժամերգութեան հետեւելով ամենեւցուն միակ կանոնի այն է լիմիտացիոն, որ անշուշտ ՚ի լուսազոյն համարի է՝ յաղդիս թէ ըստ գաղտնիւորութեան եթէ ըստ բարեկարգութեան, քանզի և մի ՚ի սովորական անկարգութեանց մերոց այն է՝ զի զօրէն լիզուի մերում և եղանակ ժամերգութեան սաստիկագոյն թերեւս զանազան նոյն թեմայք այլալի մանայն ուրեք, և ՚ի բաց առեալ զհարազատ եղանակս Հայոց զոր հաւանիմք լինել լիմիտացիոն, այլք ամենայն դանազան կողմանց խանգարանք թախն, և յուստ խառնուրդ գուտանութեանց թուրքաց, Քոք, Թոք, Պարսից և Բաբաց, միապէս անհաճոյ և գայթակղիչ ակնշնաց Քրիստոսեայ ժողովրդեան գէթ այնոցիկ որ ՚ի մէջ Քրիստոսեայ ազգաց բնակին : Իսոյգ է զի առ ՚ի ըստ պատշաճի գարման տանել այսմ մեծի թերութեան է յօրինել զխաղ երաժշտական ըստ սնայ Լաւրոպոյեոց (Notes) և նովին դաս տալ ամենեցուն որոց է պաշտօն կամ կամք երգել յիկեղեցւոյ, զի եթէ են անգ արարողութիւնը սմանք (որիչ ՚ի խորհրդաւորացն ասեմ) որոց բուն զխոսմն է որպէս ասեն վարդապետք, արթուն պահել զընդմեռանդութիւն ժողովրդեան, հաստատուն իմն է զի ներդաշնակութիւն գեղեցիկ եկեղեցական երգոց մերոց և մեղեդեաց առաւել նպաստելոց են բնականապէս այսմ մտաց, այն ինչ տեղ և տաղտկալն հնչուանք ոչ միայն զհակառակն գործեն, և չեն իսկ վայելուչ ՚ի տանն (ստուծոյ) այլ և տան կորուսանի զիմաստ և զօ-

նավարութիւնն ալ՝ հարկ կը համարի իւր կարծիքը յայտնել : Եւ նաեւ կուզէ քննել թէ Իտալիոյ ժողովուրդքը միթէ իրաւունք ունին Սատենիոյ թագաւորին օգնութիւնը խնդրել, աղաւաղելու համար ՚ի ընդ այն կառավարութեանց որոցմէ գժգոհէին, Եւ Սարտենիոյ թագաւորը իրաւունք ունէր իւր զօրաց գործակցութիւնը մատուցանել հռոմէական վիճակոց և Լաւրոպոյի ժողովրդոց : Կերէի թէ երկու պատճառաց համար հռոմայցի և նաբոլիթան ժողովուրդները պարտաւորեցան միաբանիլ իրենց կառավարութիւնները կործանելու համար :

Լաւին պատճառը այն է, որ պապը և Երկուց Սիկիլիայից թագաւորը անարժան կերպիւ վերատեսչութիւն կընէին դատաստաններուն, անձնական կամ անհատական աղաւաղութիւնը անպաշտպան թող կուտային և ամենեւին բան մը չէին ընէր ապահովելու համար իրենց հը պատակաց ընդհանուր բարեկեցութիւնը : Ուստի ասանց սլ այնպէս երեւցաւ որ իրենց կառավարչաց անկումը անհրաժեշտ կերպիւ հարկաւոր էր իրենց վիճակը կատարեալ կերպիւ լաւացնելու համար :

« Հաւատարմի երկրորդ պատճառը, ընդհանրապէս ամենքը համադրած էին 1849էն ՚ի վեր թէ միակ կերպը՝ որով կարելի էր Իտալացւոց ապահովել իրենց անկախութիւնը առանց օտար ազդեցութեան մը, բոլոր Իտալիոյ համար մէկ կառավարութիւն հաստատել էր որ ուժեղ և զօրաւոր ըլլայ : Եւրոպ Միութիւնը 1848ին ըրած պատերազմը և այժմեան Սարտենիոյ թագաւորին համակրութիւնը զոր յայտնեց միշտ փսն Իտալացւոց իրաւացի պահանջանքը քեանկանապէս ժողովրդոց աչացը առջեւ ներկայացուցին Վիքթոր Էմանուէլին անունը : Ու բոլոր իտալացիները փափաքեցան որ անոր միակ իշխանութեանը ներքեւ մտնեն :

« Եւ ստույթեամբ նկատելով իտալական խնդիրը, Մեծին Բրտանիոյ կառավարութիւնը կը պարտաւորի զրուցելու թէ նոյն իսկ Իտալացիները ամենէն ազգի գաղտնիքներ կը համարուին իրենց օգտիցը վերաբերեալ գործոց համար :

« Նիգղիոյ կառավարութիւնը չկրնար զորու-

րութիւն բանից : Եւ երբ երբեմն զի համազգիք մեր ՚ի Պոլիս ամին արգէն զայդ կատարելութիւն յիկեղեցի մեր, բայց զի չտեսք ցարդ խորինակ մի խաղիցն, յուստ միայն կարեմք զի հաւատարի իցէ համբաւն ցանկալի, և զի սիւսեացի սովորոյթն յամենայն տեղիս ուր և է եկեղեցի Հայոց :

Դառնալով կրկին ՚ի նիւթ մեր առաջին իրաւունս արտաքին Պոլսոյ վարդապետին ասել զի պարզամտութիւն իմն և համեմատութիւն նշմարէր ՚ի բոյս բարոյց նորա, որ եթէ մշակեալն էր ուսմամբ ոչ միայն տունէր գնա ՚ի պիտանի և հաճոյական վարդապետ, այլ և անշուշտ ըստ բաւականին խելահաս պաշտաման իւրում ջըքնել զիման իւր և ուղի որիւ ընդտար աշխարհ ՚ի խնդիր արծաթոյ, և թէ չէր և եթ ՚ի ձրի աւել զբարդիւր և հեռաւոր հօտին : Իսոյք ՚ի միջի մեր,) ոչ լուսք ոչ տեսք և ոչ ընթերցաք ցայս վայր զի վստակոն որ այց արար բընաւ Հայ ժողովրդեան Հնդկաց միայն վերջին զիտեալ նպատակաւ : արկնքն որ ոչ տակ առի եալ եհաս զգին ոչ ձեռն իւրոյ և քիչոյ ուրից :

Միջնութիւն Պոլսոյ վարդապետին զկայ հաւատ : Ժողովուրդք այլոց քաղաքաց մերոց, որոց և հաստատեալ էր ՚ի մտի յայց եղանիւ, պատեհ կանուխ կուրան ՚ի յայտնել նմա զի չէին յօժար ընդունել զժողովարար վարդապետ Հայոց, որ չընդաւայէր յառանձին կողմանէ, օտար իմն ՚ի սովորութեան և զլիսովին անպատկան և անհարկաւոր վստականի ումք, որ համարէր անձատեալ գող ՚ի հոգոց աշխարհականաց, և

ցել թէ հարաւային Իտալիոյ ժողովուրդներն հիմնաւոր պատճառներ չունէին հաւատարիմ չմնալու իրենց առջեւ կառավարութեանցը, և ըստ հետեւորդի չկրնար պախարակել Սարտենիոյ թագաւորը Իտալիոյ ժողովրդոց ձեռն օգնականութեան կարկառելուն համար :

« Կառուսն տարի կայ, որ Լաւրոպոյի ժողովուրդը փորձ փորձեց խիստ չափաւորութեամբ ՚ի բարեկարգել իւր կառավարութիւնը այժմեան տիրող հարստութեանը ներքեւ, Իայց Եւ ըստիոյ տէրութիւնները ՚ի ժողով զուստորուելով Լայպպիխ մէջ, որոշեցին, բացառութեամբ Նիգղիոյ, զինու զօրութեամբ զսպելու այս փորձը : Եւ թէպէտ զօրուեցաւ, բայց հարկ եղաւ բազմութիւ օտար զօրաբանակ մը թողուլ Երկուց Սիկիլիայից մէջ, ընկերական բարեկարգութիւնը հաստատուն պահելու համար :

« Յամին 1848, Լաւրոպոյի ժողովուրդը նորէն աշխատեցաւ իւր աղաւաղութիւնը ձեռք բերելու պուրպոնեան հարստութեանը ներքեւ, սակայն իրենց ամենէն ջերմեռանդ հայրենասէրները տասը տարի բանտ մնալով քաւեցին իրենց մեղքը, որ ուրիշ բան չէր բայց միայն իրենց ըրած ջանքը վստա աղաւաղութեան հայրենասոց իւրոց : Իրաց այս վիճակին մէջ, դարմանալու ինչ բան կայ, երբ 1860 ին Լաւրոպոյիները, վերջինգրութեան ոգին շարժեալ և ըի կասկածանք, կեղնեն ու կը վրձնեն զՎուրպոնները, նշալէս 1688 ին Նիգղիան վաւերաց Սթուարթները :

Որովհետեւ այսպէս են Իտալիոյ յեղափոխութեան առիթները և զուգընթաց պարագաները, Մեծին Բրտանիոյ կառավարութիւնը որ և իցէ օրինաւոր պատճառ մը չաւանիւր սաստիկ պարտաւսնացը, որով Լաւրոպոյն, Իւրոպոյն և Ռուսիան մեղադրեցին Սարտենիոյ թագաւորին գործողութիւնները : Եւ ընդհակառակն սիրելի է Նիգղիոյ կառավարութեան իւր նայուածքը դարցնել ՚ի հաճոյական տեսարանը ժողովրդեան մը, որ իւր աղաւաղութեանց չէնք կը կառուցանէ, և անխախտի հիմանց վրայ կը հաստատէ իւր անկախութիւնը ՚ի մէջ համակրութեանց և մանրիմ բարեմաղթութեանց Եւ ըստիոյ :

(Սարգիսեւ) ՃԱՆՈՒԹԱՅԻՆ

ոչ ևս ընդունելոց էին բնաւ զնուիրակի օք գալով յոր և է աշխարհէ, առանց անմիջական հրատմանի և կոնգակի Սրբազան Լաւրոպոյին մերոյ որ ՚ի ծուղատ յայն այս զեկուցումն և մեք ունեալ տալ նմա մինչ էրն զեռ ՚ի Սիկիլիոյ, եթէ անզեկացեալ էր մեր կանխաւ գիտաւորութիւնորա գալոյ աստ : Ուրեմն, այժմ հրապարակապէս առնումք զայս եղանակ ՚ի յայտնել ՚ի լուր ամենայն այնպիսի ուղեւորաց, կրկնելով զյետագայ իմաստ ՚ի թղթոյ կառավարչաց և կեղեցւոյ մերոյ որ գրեցաւ առ վիճակաւոր քահանայն ՚ի ծանօթութիւն վերոյիշեալ վարդապետին :

« Եթէ միւսանգամ ընդին խորհրդով կրօնաւոր օք եկեղեցեւ առ մեզ հաւատարի լիզի զի ամենին ընդունանք գնացել նպատակ նորա, քանզի ազգ մեր հաստատեալ է ՚ի մտի, մի ևս տեղի տալ օգնականութեամբ իւրեւ այդպիսի ժողովարար կրօնաւորաց, որ է ընդգէմ կարգաւ գրութեանց եկեղեցւոյ, և առ ոչ լի պիտանաց :

Հայս բան խօսեցին որ ցանկացողք են բարեաց ազգին և ընդ ամենայն պարագայօք աշխարհաշրջիկ ազգային մուրացկանաց :

Ի թալիս, 1860 Յուլիս 30 :

Ը. Պ. Ը

*Եւ տարի ամառ յառաջ ՚ի Սիկիլիոյ, զէն երեալ կարծեմք ՚ի Մադրոս և յայլ վիճակ գեւ. անողջոյն և նմանէ :

Քաղաքական դանդաղ պատճառներէ յառաջ եկած շատ դժուարութիւններէ ետեւ, վերջապէս փոխառութեան մեծ խնդիրը որոշուեցաւ և քիչ ժամանակուան մէջ 200 միլիոն ֆրանքի չափ պատրաստ դրամ պիտի անցնի օսմանեան կառավարութեան ձեռքը: Բարձրագոյն Գլխաւոր օյսդրամով խիստ օգտակար բարեկարգութիւններ պիտի հաստատէ ի մասին աղքատի գանձուց, և տեղութեան ամենէն ըստիպողական պարտքերը պիտի վճարէ: որով հասարակաց յարգը մեծ բարեխառութիւն մը ընդունելով, յուսամք թէ առեւտրական, ուսման, արհեստագործական իրենց օրինաւոր և կարգադրեալ շաղկի մէջ պիտի մտնեն վերստին:

— Կայսերական հրամանաւ, վաճառակալ նութեան պաշտօնատան նախորդ խորհրդական Սալիկէ ֆէնտիսի Պէյօղլուի ստորկանութեան ժողովոյն նախագահ կարգեցաւ:

— Ընդոյն 5 ին շաբաթ օրը Գաղղիայ դեսպան փոխապալ Տը Լալալէթ մարքէզը, ընկերութեամբ դեսպանատան առաջին թարգման մօսիւ Սեթրէն, և քիչ Պարոյցիին որ Յունաստանի դեսպանատան առաջին թարգմանն է, այցելութեան գնաց ի Սէնէր առաջնական տէր (Յովակիմ) Յունաց ընդհանրական պատրիարքին: Դորին սրբազնութիւնը մեծ յարգանքով ընդունեցաւ Գաղղիացի կայսերական երեսփոխանը, որ մեկնելու ժամանակը Սայր եկեղեցին աղ մտաւ, զոր յատկապէս փառաւոր կերպիւ զարդարած էին մեծ տօնախմբութեան օրուան մը պէս:

— Յունաց պատրիարքարանէն ելելով, մօսիւ Տը Լալալէթ մարքէզը Բուքարէս եկաւ յայցելութիւն մեր ամենապատիւ պատրիարք տէր Սարգիս սրբազան արքեպիսկոպոսին, որ արեւմտեւոր մեծարանք և ակնածական յարգանքով ընդունեցաւ զնորին փոխութիւնը, իւր մտերիմ երախտագիտութիւնը յայտնելով փառքն այցելութեանը, որով հաճեցաւ պատուել ընդհանուր Հայոց ազգը:

— Եւսի օրը, այսինքն նոյեմբերի 5 ին, Ռուսաց դեսպան մօսիւ Տը Լալալէթ իշխանը, նմանապէս (Յունաստանի դեսպան քիւ Չանօն միատեղ այցելութեան գացին տէր Յովակիմ Յունաց ընդհանրական պատրիարքին: Եւսի այցելութիւնը ընդհանրեւեալ է, յիշեալ երեւելի պաշտօնատարները հաճեցան երթալ նաեւ ի տեսութիւն Յունաց Կրօնապետաց պատրիարքին:

— Ժուռնալ տը Բանթմանիւնիւր Լալալէթը Գաղղիայ դեսպանին առ սրբազան պատրիարքն մեր ըրած տեսութիւնը պատմելէ ետեւ, այսպէս կը վերջացնէ իւր խօսքը. «Եւսի այցելութեամբ փոխապալ դեսպանը ևս առաւել համոզուեցաւ արեւելեան ժողովուրդաց վեհանախական զգացմանը վրայ»:

ԹԱՆՈՒԹԻՒՆ

Իշխ. 12 Նոյեմբեր:

Հարաւային հովերը և անձրևները 15-20 օր շարունակուելէ ետեւ, միջնորոտը թանձր ամպերէ աղտոնեցաւ և պայծառ ու արեւափայլ օրերը յաջորդեցին: Օդը բարեխառն է և Ռեմոմուրի Գերմանափը 8-9 աստիճան կը նշանակէ:

— Եւսի օրը առաջին անգամ (Նոյեմբերի 12) Գաղղիայ դեսպան փոխապալ Տը Լալալէթ մարքէզը, ընկերութեամբ դեսպանատան առաջին թարգման մօսիւ Սեթրէն, և քիչ Պարոյցիին որ Յունաստանի դեսպանատան առաջին թարգմանն է, այցելութեան գնաց ի Սէնէր առաջնական տէր (Յովակիմ) Յունաց ընդհանրական պատրիարքին: Դորին սրբազնութիւնը մեծ յարգանքով ընդունեցաւ Գաղղիացի կայսերական երեսփոխանը, որ մեկնելու ժամանակը Սայր եկեղեցին աղ մտաւ, զոր յատկապէս փառաւոր կերպիւ զարդարած էին մեծ տօնախմբութեան օրուան մը պէս:

այնորիկ բազմութեամբ Սեբրովզեան ուսումնարանը գացին, ուր յառաջագոյն աշակերտաց մէկը գեղեցիկ ծառ մը կարգաց ի յիշատակ բազմամեայ աշխատանաց և արդիւնաւոր վաստակոց յիշեալ պատուէր ունի:

— Յետագայ ծանուցագիրը կը հրատարակեմք ըստ խնդրոյ յարգոյ նամակագրին:

Յարգոյ խմբագիր — տէր: Ներկայիւ կը ծանուցանեմ հրաժարական հաշտեցող ընկերութեան, զոր հաճեցէք հրատարակել միջոցաւ Երջուրոյ Երարատեան: Սնամ և այլն:

Լ. Սարգիս Պալապալեան: Իշխ. 3 Նոյեմբեր 1860

— Բարեկամ մմ, որուն շնորհակալ եմք մեծապէս, առանց յայտնելոյ իւր անունը, յուրարկած է մեզ Լալալէթ մարքէզին Նիւ-Երսէլ օրագրին (Սպոյտմէրի 12 և Հոկտեմբերի 21 թիւերը): Եւսի թերթիւն մէջ քանի մը յօդուածներ հրատարակուած են ի պատիւ և ի պաշտպանութիւն Հայոց ազգին, մանաւանդ փոխ զժառանգ իւր ունի սրտի իւր նշանակելով իստանբուլի ի պատճառս թարգման բողոքական Հայոց մը: Եւսի և Գաղղիայ միջնորդութեամբ յիշատակուած է ազգային նորահաստատ Սահմանագրութիւնը և ազգային ժողովոյ անդամներուն բարեկարգ ընտրութիւնը:

Փափաքելի և օգտակար է անշուշտ որ Լալալէթի և Փարիզի գլխաւոր օրագր շաբաթ մէջ ևս ընդարձակ կերպիւ անդիւնութիւններ տրուին ազգային Սահմանագրութեան վրայ: որուն օրինաւոր գործադրութիւնը այդ ազգին յարգը և համարումը պիտի աւելցնէ օտար ժողովրդաց առջև:

— Կը ցուցնէք զուրկութիւն Սեթրէն կիսամեայ հանդէսը զոր սիրով կը կարգան Լալալէթի բաժանորդները, շատ ուշ և անկարգ կերպիւ կը հանին Լալալէթ: այսինքն երբեմն նոր թիւը կը հանին մինչդեռ անորմէ առաջ հրատարակուած թիւը չէ հասած: Եւսի այժմ Օգոստոսի 30 թիւէն ետքը մինչև ցարտը հրատարակուած թիւերը թիւերը տեսած չեմք:

— Պերութեան նոյեմբերի 11 ամսաթիւով (ըստ նոր տոմարի) կը գրեն ժուռնալ տը Բանթմանիւնիւր թէ Բանթմանիւնի քրիստոնէայ ժողովուրդները, որոնք ի սկզբան քիչ մը սիրտ առած կերել էին, այժմ անբացատրելի երկիւղէ մը բռնուելով, բազմութեամբ կը փախչին ու Պերութի կու գան: Եւսի թիւը այսպէս շարունակուի, մինչև մի ամիս ամենին քրիստոնէայ մը պիտի չմտայ, կրնէ, ի Բանթմանիւն:

Ըստ նամակագրին յիշեալ օրագրութեան, մեծապէս մտաւ գաղղիացի զօրաց որ Լալալէթի գացեր էին վերադարձերէն ի Պերութի և միայն քանի մը փոքրիկ հատուած ոտանաւոր և ձիաւոր զօրաց թող տրուէր են Տէր-Լալալէթի մար, ուր քանդուած տները շինուելու վրայ են:

ԹԱՆՈՒԹԻՒՆ

Լալալէթի Տարեցոյց

Կա Սահմանագրութիւն:

Եւսի անուամբ գաղղիներէն օրացոյց մը հրատարակուեցաւ 1861 տարւոյն համար: Եւսի շաբաթը բազմաթիւ օգտակար տեղեկութիւններ կուտայ իզմիրի վրայ: որուն զը խառն շէնքերը, երեւելի բնակչաց պաշտօնները, քաղաքական և զինուորական կառավարաց և հիւպատոսաց անունները կը նշանակէ, և այլն, և այլն: Եւսի մը ի դատ, Հայոց, Յունաց և Լատինացի ող տօնախմբութիւնները, նմանապէս հին և նոր տօնախմբութիւններ և լուսնոյ օրերը կը գրէ: Վերջապէս զանազան կըսող և չափուց վրայօք և զանազան շօթեցող երթաւոր և գալու առաջ վրայօք ծանօթութիւններ կուտայ, որ խիստ օգտակար են ամենուն համար:

Կը վաճառի մօսիւ Ժողով Բանթմանիւնի խանութը, որ ի Սեթրէն խան:



ՊԱՅՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

Հոլանդի Գեղարուեստ:

Ինչպէս համար հիւանդութիւնները աղետալ փոխան կուենան:

Սպիտակ թութակ: Հոլանդի:

անգի փոխան անոնց պատճառաւ որ Գաղղիայ տուեցանք, անոնց արդիւնքը կը ընկնէր և փոխանակ ուղղաւ ի անոնց արմատը ջնջելու, միայն հետեւութեանց հոգ կը տանէր: Հոլանդի գեղարուեստը ներգործութիւնը կատարեալ պէս այս դրութեան հակառակ կերպիւ կազմէ, այսինքն մարմնի գաղտնի գործարաններէն և արեւն շրջապատութեան կատարեալ ակտիւ և վստակար նիւթերը, որոնք բոլորեցանք ցաւ, ջերմ, թուրութիւն և ֆիզիկական նուազումը կը պատճառեն, և այս կերպիւ հիւանդութեանց աղբիւրը ջնջուելով, անոնց հետեւութիւններն ալ անհետցնելով: Եւսի և Սոփիական գեղերը ժամանակաւոր աղետութիւն մը միայն կը պատճառեն հիւանդին, իսկ այս դեղահատերը, ընդ ահաւակ յարմարաց անոնց կը ջնջեն գիւնաւորութիւնը:

Ստատոս օրգութիւն:

Վատագործութիւնը սովորաբար յառաջ կուգայ ջրոյ և կարգութիւններէ: որոնք սրտին գործողութիւնը կը արգելեն և մեր կենդանական բոլոր խորքը ամենը մեկտեղ կուրեն: Արդ՝ այս պատուական դեղահատերը չգալին դրութիւնը (սիւս և Գէմ) կը վերահաստատեն թիւ և աւելած ըլլայ, առողջութիւնը և միտքը կը զօրացնեն: այսինքն գեղարուեստ մը ուր միւս ամեն գեղերը բան մը չեն կրնան ընել:

Լեզուի հիւանդութիւն և մարմն:

Լեզուի (գառա ձիւր) հիւանդութիւնները և մարմնը շատ անգամ ամենաառաջին ցաւը կը պատճառեն: Որչափ անձինք արդեօք այս ցաւ ու վնասեցաւ ըլլալով, չեն գիտեր բժշկուելու միջոցները, որոնք իրենց մօտ կը գտնուին: Եւսի այս դեղահատերէն քանի մը հատը առնելու ըլլալին, ինչպէս որ նշանակուած է իւրաքանչիւր ծանուցագրին մէջ, շուտով պիտի աղատուէին իրենց ցաւերէն: Եւսի և Սոփիական գեղերը շատերը և լեզուի և մարմնի մարմնը, կրնան քիչ ժամանակուան մէջ ջնջուել այս դեղահատերը գործածելով: Ինչպէս որ ապագայ ցուցուեցաւ բազմութիւն օրինակներով:

Ստատոս օրգութիւն:

Եւսի կանայք հոգ չեն ըստ ժամանակին դարման տանելու այն թանձր և վնասակար հիւանդ բազմութեանը երբոր անոնց ընկնողը գաղտնի է, իրենց տուեցանք և կենսական խնայողութիւնը կը ջնջուի կը տարուի իւրեւ ճշդութիւն: Եւսի ամեն փոքր դատար արտադրութեան գարմանը Հոլանդի գեղարուեստին և այս գեղարուեստը կանայք իրենց վնասաւոր ժամանակը (աժ քիւրթիւր) աղատուեցանք անոնց և իրենց առողջութիւնը փրկելով: Եւսի գեղարուեստը օգտակար են նաեւ կանայք վերաբերելու ամեն հիւանդութեանց և ինչպէս որ կը պատճառեն կատարեալ հասակին մէջ:

Ստատոս օրգութիւն և տկարամտութիւն:

Հոլանդի անձինք զի կը ըստ այս տեսակ սեռամոլութեան (փրօստիւր) որ անոնց առաջ առջև հեղին մը ձև կուտու, և չեն գիտեր իրենց ցաւերը թիւնջնելու հարկաւոր դարմանը, այն ինչ այսինքն գեղարուեստ մը Հոլանդի գեղարուեստը շատ անգամ մեծ ներգործութիւններ ունեցան: Ուստի շարունակ գործածութիւնը այս պատուական դեղահատերը հոլանդի գեղարուեստին և այս գեղարուեստը կանայք իրենց վնասաւոր ժամանակը (աժ քիւրթիւր) աղատուեցանք անոնց և իրենց առողջութիւնը փրկելով: Եւսի գեղարուեստը օգտակար են նաեւ կանայք վերաբերելու ամեն հիւանդութեանց և ինչպէս որ կը պատճառեն կատարեալ հասակին մէջ:

Եւսի գեղարուեստը յատկապէս խիստ օգտակար են վնասաւոր հիւանդութեանց: Եւսի անձինք զի կը ըստ այս տեսակ սեռամոլութեան (փրօստիւր) որ անոնց առաջ առջև հեղին մը ձև կուտու, և չեն գիտեր իրենց ցաւերը թիւնջնելու հարկաւոր դարմանը, այն ինչ այսինքն գեղարուեստ մը Հոլանդի գեղարուեստը շատ անգամ մեծ ներգործութիւններ ունեցան: Ուստի շարունակ գործածութիւնը այս պատուական դեղահատերը հոլանդի գեղարուեստին և այս գեղարուեստը կանայք իրենց վնասաւոր ժամանակը (աժ քիւրթիւր) աղատուեցանք անոնց և իրենց առողջութիւնը փրկելով: Եւսի գեղարուեստը օգտակար են նաեւ կանայք վերաբերելու ամեն հիւանդութեանց և ինչպէս որ կը պատճառեն կատարեալ հասակին մէջ:

Եւսի գեղարուեստը յատկապէս խիստ օգտակար են վնասաւոր հիւանդութեանց: Եւսի անձինք զի կը ըստ այս տեսակ սեռամոլութեան (փրօստիւր) որ անոնց առաջ առջև հեղին մը ձև կուտու, և չեն գիտեր իրենց ցաւերը թիւնջնելու հարկաւոր դարմանը, այն ինչ այսինքն գեղարուեստ մը Հոլանդի գեղարուեստը շատ անգամ մեծ ներգործութիւններ ունեցան: Ուստի շարունակ գործածութիւնը այս պատուական դեղահատերը հոլանդի գեղարուեստին և այս գեղարուեստը կանայք իրենց վնասաւոր ժամանակը (աժ քիւրթիւր) աղատուեցանք անոնց և իրենց առողջութիւնը փրկելով: Եւսի գեղարուեստը օգտակար են նաեւ կանայք վերաբերելու ամեն հիւանդութեանց և ինչպէս որ կը պատճառեն կատարեալ հասակին մէջ:

Խմբագրութեան Լուսարար:

Դր-Կա Պալապալեան: